

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (ISHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 21.07.2023
Published /Yayınlanma 30.09.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(99), 2471-2483

10.5281/zenodo.8408757
Araştırma Makalesi
ISSN: 2459-1149

Prof. Dr. Berrin Akgün
<https://orcid.org/0000-0002-7026-5165>
Balıkesir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Balıkesir / TÜRKİYE

Doç. Dr. Yeliz Tülübaş Gökcu
<https://orcid.org/0000-0003-3594-7977>
Balıkesir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Balıkesir / TÜRKİYE

Araş. Gör. Ayni Deniz Kabakoğlu
<https://orcid.org/0000-0002-9287-405X>
Balıkesir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Balıkesir / TÜRKİYE

Burhaniye Çallı Kırsal Mahallesi'ndeki Mimari Dokunun ve Geleneksel Konutların Belgelenmesi

Documentation of Architectural Pattern and Traditional Houses in Burhaniye Çallı Rural Settlement

ÖZET

Geleneksel konut mimarimizin bir bölümü kırsal yerleşmelerde bulunmaktadır. Kırsal konutlar; buldukları yerin topoğrafya, iklim, yerel malzeme olanakları gibi doğal özelliklerini ve kırsal yaşantının oluşturduğu fonksiyonlar, ekonomik koşullar, yapım teknikleri ve kültürü yansıtır. Ancak kırdan kente göç ile köylerin terkedilmesi kırsal yerleşmelere özgü mimarinin korunmasındaki en önemli problemlerden biridir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Balıkesir ili, Burhaniye ilçesine bağlı Çallı Kırsal Mahallesi terkedilmiş ve harap durumda olan bir yerleşmedir. Bu çalışmanın amacı Çallı Kırsal Mahallesi konutlarının belgelenmesidir. Çalışma, alan araştırmasındaki tespitlere dayalı analizler ve literatür taramasına dayanmaktadır. 22 adet konutun rölovesi alınmış, fotoğraflanarak belgelenmiş ve yapıların mimari özellikleri oluşturulan "Kırsal Yapı ve Yapım Sistemi Envanteri"ne işlenmiştir. Yerleşmenin fiziksel mimari doku özellikleri, ortak kullanım mekanları, arazi kullanımı, avlu, bahçe konut girişi ilişkisi, konutların iç mekanlar ve mekan organizasyonu, plan tipolojisi, kat adedi, malzeme ve yapım tekniği, dış ve iç yapı elemanları gibi mimari özellikleri saptanmıştır. Çallı Kırsal Mahallesi'nin, bir yamaç yerleşmesi olduğu ve bu bağlamda biçimlendiği sonucuna varılmıştır. Sonuç bölümünde, tek katlı, iki ya da üç gözlü mekanların yalın, birbirini örtmeyen, moloz taş cephelerin ve topoğrafyaya uyumun getirdiği ritm ve ölçek ile kırsal mimarinin faydacı yaklaşımının örneklerinden biri olduğu belirtilmiştir. Hem yapı malzemesindeki süreklilik hem de geleneksel yapım sistemlerindeki yerellik ve yerleşmenin yer ile uyumu nedeniyle özgün niteliklere sahip olduğu vurgulanmıştır. Belgeleme niteliğindeki bu çalışma köyün yeniden canlandırılması amaçlı yapılacak her türlü fiziksel mimari müdahalenin ilk adımı olması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çallı, Burhaniye, kırsal yerleşme, kırsal mimari, kırsal konut, geleneksel konutlar, köy.

ABSTRACT

A part of our traditional houses is located in rural settlements. Rural houses reflect the natural characteristics of the place, such as topography, climate, local construction materials, and the functions, economic conditions, construction techniques, and culture created by rural life. However, migration from rural to urban areas and abandonment of villages is one of the most important problems in preserving the architecture of the rural settlements. Calli Rural Settlement, which is affiliated with Burhaniye, Balıkesir province, is an abandoned and ruined settlement. The aim of this study is to document the houses of Calli Rural Settlement. The study is based on an analysis of findings from a field survey that determined the in-situ conditions of the village and a literature review. Measured surveys of 22 houses were taken, photographed, and documented, and the architectural features of the buildings were recorded in the "Rural Building and Construction System Inventory". Architectural features of the settlement such as physical architectural pattern, land use of buildings, auxiliary buildings, courtyard, garden-house entrance relationship, interior spaces and space organization of the houses, plan typology, the number of floors, materials and construction techniques, and exterior and interior building elements were determined. It has been concluded that Calli Rural Settlement is a hillside settlement and was shaped in this context. In conclusion, it is stated that the single-story, two- or three-room spaces are one example of the utilitarian approach of rural architecture with the rhythm and scale brought by the simple, non-covering rubble stone facades and harmony with topography. It is emphasized that it has unique qualities due to both the continuity in its building materials, the locality of traditional construction systems, and the harmony of the settlement with the place. This documentation study is important as it is the first step of any physical architectural intervention aimed at the conservation, restoration, or revitalization of the village.

Keywords: Çallı, Burhaniye, rural settlement, rural architecture, rural house, traditional houses, village.

1. GİRİŞ

Kırsal yerleşmeler, geleneksel konut mimarimizin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Köye özgü konut; topoğrafya, iklim, yerel malzeme olanakları gibi doğal özelliklerin ve kırsal yaşantının oluşturduğu fonksiyonlar, ekonomik koşullar, yapım teknikleri ve kültürün en dolaysız, yalın yansıması olarak değerlendirilir (Aran, 2000).

Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlanan kırdan kente göç, kırsal yerleşmelerin korunması ve geleneksel yapı kültürünün sürdürülebilirliği açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Giderek daha fazla kırsal mahallede evler boşalmakta ve terk edilen yapılar bakımsızlık nedeniyle harabeye dönüşmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Balıkesir ili, Burhaniye ilçesine bağlı Çallı Kırsal Mahallesi de ekonomik problemler, sağlık, eğitim ve iş olanaklarının yetersizliği gibi nedenlerle tamamına yakını terkedilmiş bu nedenle de yerleşmeyi oluşturan yapıların büyük bölümü harap durumda olan köylerden biridir.

Çallı'nın fiziksel mimari dokusu ve konutlarının mimari özellikleri bugüne değin araştırılmamış özgün bir alan teşkil etmektedir. Bu nedenle ivedilikle belgelenmesi kırsal konut inşa etme kültürünün gelecek kuşaklara aktarılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, hızla yok olmakta olan Çallı Kırsal Mahallesi konutlarının belgelenmesidir. Alan araştırmasındaki tespitlere dayalı analizler ve literatür taraması yoluyla elde edilen bilgiler bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Literatür taraması ve bilgi, belge sağlama çalışması yoluyla Çallı'nın kendine ve yere özgü kırsal dokusunu ve konutların biçimlenmesini sağlayan etkenler saptanmıştır.

2020 yılında Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı öğretim üyeleri Prof. Dr. Berrin Akgün ve Yeliz Tülübaş Gökuç koordinatörlüğünde yapılan bu çalışmada yerinde tespit aşamasında Y. Mimar Ayni Deniz Kabakoğlu, Y. Mimar Mehmet Bora Dönmez, Y. Mimar Esra Şat, Y. Mimar Merve Erdik, Y. Mimar Volkan Keçeli, Mimar Sena Ay, Mimar Işıl Elmas, Mimar Betül Gök, Mimar Berat Özdemir, Mimar Salih Dinçer Zengin, Mimar Tekin Saritekin yer almıştır.

Alan araştırmasında Çallı Kırsal Mahallesinde bulunan 22 adet konutun rölövesi alınmış, fotoğraflanarak belgelenmiş ve yapıların mimari özellikleri oluşturulan "Kırsal Yapı ve Yapım Sistemi Envanteri"ne işlenmiştir. Bu konutların arazi kullanımı, yapı malzemesi ve yapım tekniği, plan tipolojisi, yapısal durum analizi, Burhaniye Belediyesi Tapu Müdürlüğü'nden elde edilen haritalar üzerine aktarılmıştır. Bu analizler doğrultusunda yerleşmenin doku özellikleri ve konutların mimari özellikleri (fiziksel mimari doku özellikleri, ortak kullanım mekanları, arazi kullanımı, avlu, bahçe konut giriş ilişkisi, iç mekanlar ve mekan organizasyonu, plan tipolojisi, kat adedi, malzeme ve yapım tekniği, dış ve iç yapı elemanları) saptanmıştır.

2. ÇALLI KIRSAL MAHALLESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Geleneksel konut mimarisi yerleşmeye bağlı coğrafi konum, topoğrafya, iklim, yerel malzeme olanakları gibi doğal koşullar ile sosyo ekonomik koşulların doğal sonucudur. Balıkesir'in Burhaniye ilçesine bağlı Çallı yerleşmesinin de fiziksel mimari dokusunu etkileyen bu etmenlerdir.

2.1. Çallı Kırsal Mahallesi'nin Burhaniye İlçesi Çerçevesindeki Genel Özellikleri

Burhaniye kuzey Ege bölgesinde, Balıkesir ili sınırları içerisindedir. Burhaniye'nin 1 beldesi ve 25 kırsal mahallesi vardır. İlçenin geniş topraklarının bir bölümü deniz kenarında ve ovada yer alırken kırsal mahallelerin çoğu dağlık alanlarda bulunur.

Burhaniye'nin yaklaşık yarısını oluşturan dağlık araziler, buralarda bulunan köylerin coğrafi özelliklerinin en karakteristik özgedir. Yükseltileri yer yer 1000 metreyi geçen üç ana sistem Şabla, Madra ve Yaylacık dağları Burhaniye ilçesi için özel bir iklim, su ve orman varlığı anlamına gelir. Çallı Mahallesi'nin yükseltisi ise 401-500 m arasındadır (Efe ve diğ., 2011:15).

Şekil 1. Çallı Mahallesi (Burhaniye) Uydu Görüntüsü (URL1).

2.2. Konum

Çallı Kırsal Mahallesi, Balıkesir'e 107 km, Burhaniye'ye 9 km uzaklıktadır. Mahalleye uzun virajlı bir bağlantı yolu ile gidilmektedir. Mahalle zeytinlik bölge ile dağlık alan arasındaki geçiş zonunda (Efe vd. 2011;49) bulunan, Edremit Körfezi manzarasına hakim bir tepe (Çallı Tepesi) yerleşmesidir.

Şekil 2. Çallı Mahallesi / Burhaniye (Çallı Çalışma Grubu Arşivi, 2020).

Nüfusun az olması nedeniyle Burhaniye merkez ilçeden Çallı Kırsal Mahallesi'ne pazartesi günleri toplu taşıma ile ulaşım sağlanmaktadır. Güncel Balıkesir Büyükşehir Belediyesi internet sayfasındaki Burhaniye Merkez- Kuyucak- Çallı otobüs ve güzergâh bilgilerine bakıldığında sabah (09.30 saatinde) ve akşamüstü (16.30 saatinde) olmak üzere iki sefer yapıldığı saptanmıştır.

2.3. İklim

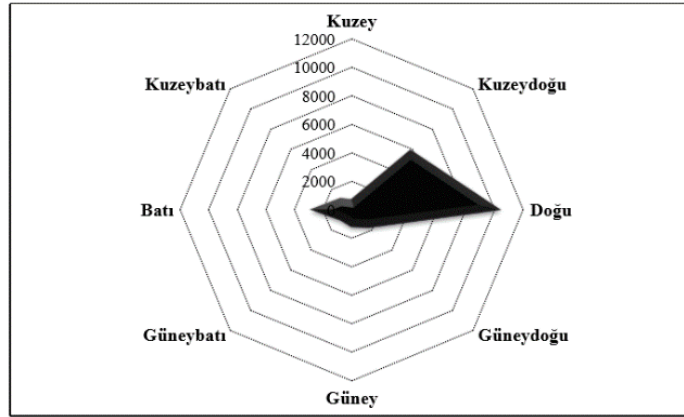
Mahalle, Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Burhaniye meteoroloji istasyonundan alınan verilere bakıldığında yıllık ortalama sıcaklık Burhaniye'de 16,3 °C'dir (Tablo1). Kış mevsiminde ocak ayı düşük sıcaklıkların görüldüğü aydır (7 °C) (Tablo1). Mart ayı itibari ile sıcaklık yavaş yavaş artmakta ve en yüksek sıcaklık değerlerine temmuz ayında rastlanmaktadır (26,9 °C) (Tablo1).

Tablo 1. Burhaniye'nin Minimum, Maksimum ve Ortalama Sıcaklıkları (1974-2016)

Sıcaklık	A Y L A R												Yıllık Ort. (°C)
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	
Minimum Sıc. (°C)	-4,61	-3,6	-1,7	2,6	6,7	11,9	15,6	15,6	10,3	5,3	0,6	-2,5	4,7
Maksimum Sıc. (°C)	18,0	19,5	22,5	27,0	31,8	36,1	37,8	37,1	33,9	29,3	23,5	19,4	28,0
Ortalama Sıc. (°C)	7,0	7,5	9,9	14,2	19,5	24,4	26,9	26,5	22,1	16,9	12,0	8,6	16,3

(DMİGM, 2017)

Burhaniye Meteoroloji İstasyonu'nda yıllık rüzgâr esme ortalamalarına ait verilerin kullanılması ile çizilmiş olan rüzgârgülü diyagramının % oranlarına bakıldığında hâkim rüzgâr yönünün kuzeydoğu sektörlü olduğu görülür (Şekil 3). Burhaniye Meteoroloji İstasyonu verilerine göre yıllık ortalama rüzgâr hızı 2,6 m/s olarak bulunmuştur. Ortalama rüzgâr hızının en düşük olduğu ay kasım ayı, en yüksek olduğu ay ise ağustos ayıdır.

Şekil 3. Burhaniye Yıllık Ortalama Rüzgâr Güllü Diyagramı (DMİGM, 2017).

2.4. Mahalle'nin Nüfus Yapısı

Resmi kayıtlara göre 1965'te 299 olan mahallenin nüfusu 2012'de 17 kişiye kadar düşmüştür. 2019 yılı kayıtlarına göre Çallı Mahallesi'nin nüfusu toplam 20'dir. Bu durum nüfusun giderek azaldığını ve yaşlı nüfustan oluşan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. 2020 yılında yapılan alan çalışmalarında mahallede sadece 5 ailenin kaldığı bilgisine ulaşılmıştır.

2018 yılının şubat ayında Milliyet Gazetesi'nde geçen Burhaniye hakkındaki haberde nüfus verileri şu biçimde açıklanmaktadır;

'Merkez mahallelerin toplam nüfusu ise 2017'de 48 bin 798 olarak açıklandı. Kırsal mahalleler arasında da 2 bin 385 kişiyle Börezli, en büyük mahalle olarak açıklandı. Burhaniye'nin en küçük kırsal mahallesi ise 19 kişinin ikamet ettiği Çallı oldu.' (URL3).

Ülkemizde kırdan kente göçün en önemli nedenleri olan iş, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimin zorluğu, kamu hizmetlerinin yetersizliği ve tarımsal verimsizlik gibi nedenler köyün terkedilmesine neden olmuş gibi görünmektedir.

2.5. Ekonomik Faaliyetler

Efe ve diğerlerinin (2011) "Burhaniye Doğal Kaynak Değerleri" adlı çalışmasında Avunduk, Kırtık, Kuyucak, Kuyumcu, Sübeylidere, Şahinler, Şarköy ve Yunuslar köyleri gibi Zeytin - Dağ Geçiş Zonundaki Yerleşmeler arasında anılan Çallı Mahallesi'nin geçmişinde zeytin yetiştiriciliği ve hayvancılık hâkimdir (Bknz Tablo.2). Alan çalışmasında yapılan sözlü görüşmelerde (H. Özen, kişisel görüşme, 25.02.2020) Çallı halkının, tarımsal verimsizlik problemiyle de karşı karşı karşıya olduğu ve yetiştirdiği ürün ve hayvan besiciliğinden emeğinin karşılığını alamama nedeniyle köyün terkedildiği belirtilmiştir.

Tablo 2. Burhaniye İlçesinde Köylerde Nüfus ve Geçim Kaynakları.

	Yerleşim Merkezi	Nüfusu	Geçim Kaynağı
1	Burhaniye, Merkez	38156	Tarım, Tarıma Dayalı Sanayi, Turizm, Hizmetler
2	Ağacık	287	Tarım (Zeytin)
3	Avunduk	80	Hayvancılık, Tarım (Zeytin)
4	Bahadınlı	692	Tarım (Zeytin)
5	Börezli	689	Tarım (Sebze, Meyve, Zeytin)
6	Çallı	18	Hayvancılık, Tarım (Zeytin)
7	Çamtepe	110	Hayvancılık, Tarım (Sebze, Meyve)
8	Çoruk	425	Tarım (Sebze Ziraati)
9	Damlalı	122	Fıstık Çamı, Hayvancılık, Ormancılık
10	Dutluca	346	Tarım (Sebze, Meyve, Zeytin), Hayvancılık
11	Hacıbozlar	175	Fıstık Çamı, Üzüm, Ormancılık, Hayvancılık
12	Hisarköy	197	Tarım (Zeytin, Sebze, Meyve)
13	Karadere	648	Tarım (Zeytin, Sebze, Meyve), Hayvancılık
14	Kırtık	270	Tarım (Zeytin), Fıstık Çamı, Hayvancılık
15	Kızıklı	1809	Tarım (Zeytin, Sebze, Meyve)
16	Kurucaoluk	250	Hayvancılık, Tarım (Sebze, Meyve)
17	Kuyucak	59	Tarım (Zeytin, Meyve), Hayvancılık
18	Kuyumcu	532	Fıstık Çamı, Ormancılık, Hayvancılık
19	Pelitköy	2278	Tarım (Zeytin)
20	Sübeylidere	370	Tarım (Zeytin), Hayvancılık
21	Şahinler	296	Tarım (Tahıl, Zeytin, Sebze, Meyve)
22	Şarköy	669	Tarım (Zeytin, Sebze, Meyve)
23	Tahtacı	202	Tarım (Zeytin, Sebze, Meyve)
24	Taylıeli	286	Tarım (Zeytin), Turizm
25	Yabancılar	165	Tarım (Zeytin)
26	Yaylacık	291	Hayvancılık, Tarım (Sebze, Meyve)
27	Yunuslar	211	Tarım (Zeytin, Sebze, Meyve), Hayvancılık
	TOPLAM	49633	

(Efe ve diğ., 2011:53)

Çallı'da nüfusun azlığı nedeniyle günlük alış-veriş için bakkal vb. yapıları bulunmamaktadır. Dayanıklı tüketim malları Havran ve Burhaniye'den karşılanmaktadır. Mahalleye ulaşımın zorluğu köyün hem alansal olarak büyümesini hem de ekonomik olarak gelişmesini engellemektedir. Diğer taraftan bu durum geleneksel dokunun ve içindeki yapıların büyük ölçüde yenilenecek bozulma etkisinden korunmasını sağlamıştır.

2.6. Tarihçe

Burhaniye civarında bilinen ilk ve önemli yerleşimlerden biri M.Ö. 1440 yıllarında Misyalılar tarafından kurulan Adramytteion'dur (Efe vd. 2011). Adramytteion'un Antik Çağ'da hem önemli bir liman hem de dönemin büyük yerleşmelerini birbirine bağlayan yol üzerinde önemli bir durak olduğu bilinmektedir. Yöre, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde de birçok yönden çekim merkezi olmuştur.

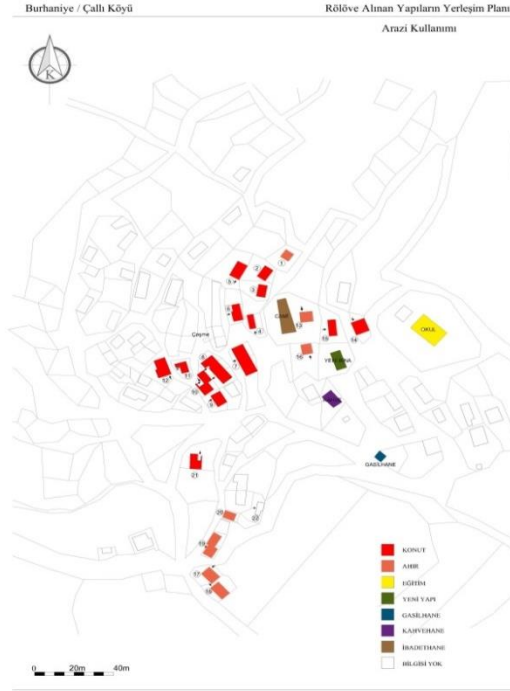
Osmanlı döneminde 15. Yüzyıldan 19. Yüzyıla kadar Kemer-i Edremit olarak anılan Burhaniye'de Türklerin ilk olarak Taylıeli civarına yerleştikleri düşünülmektedir. Osmanlı dönemi boyunca bu bölgede daimi yerleşme olmasa da bölge göçebe halk tarafından yüzlerce yıl sürekli kullanılmıştır. Aydın Ayhan (2011), Karası Sancağı'ndaki yörüklerin ekserisinin 1862-1864 yılları arasında Ahmet Vefik Paşa'nın Hüdavendigâr Vilayeti valiliği sırasında iskan edildiğini belirtir. Şimşir (2016)'e göre 1863 tarihinde Edremit ve Kemer Edremit (Burhaniye) bölgesinde on dokuz farklı iskân bölgesinde Kirlikubaş, Kıldonlu, Burnar, Söğüdü, Kaşıkçı, İnciklü ve Tahtacı cemaatleri iskân edilmişlerdir. Çallı'nın da bu dönemde iskan edilmiş yörükler tarafından kurulmuş olması olasıdır.

1980'li yıllardan itibaren boşalmaya başlayan köy halkının Köteyli ve Börezli kırsal mahallelerine ve Burhaniye'ye göç ettikleri belirtilmiştir (H. Özen, kişisel görüşme, 25.02.2020). 2012 yılından itibaren Edremit Körfezi'ndeki yerleşmelerin çöplerinin köyün civarında toplanacağı tartışmaları başlamıştır. 2017 yılında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve Edremit Körfezi Belediyeler Birliğinin isteği ile yapılan jeolojik etüt çalışmaları sonucunda, Körfez Belediyeler Birliği Katı Atık Bertaraf Tesisinin yapılacağı en uygun yerin Çallı Köyü kırsalı olduğu belirlenmiştir. Bunun üzerine Çallı Kırsal Mahallesiinde yaşayanlar ve yer sahibi olan halk mahallelerine çöp döküleceği endişesiyle evlerini, tarlalarını ve arsalarını satışa çıkarmıştır. Köyde bulunan mülkler el değiştirmesine rağmen mahalleye dışarıdan gelip yerleşen sadece bir ailedir.

Çallı Kırsal Mahallesi'nde son dönemlerin en önemli gelişmesi 09.07.2017 tarihinde fotoğraf sanatçısı Ercan Er tarafından "Yaşama(ya) Direnen Köy Çallı" adlı fotoğraf sergisinin açılması olmuştur. Sanatçının aynı zamanda Çallı ile ilgili çekmiş olduğu belgesel de medya da ilgi uyandırmış ve mahalle ile ilgili bir farkındalık oluşmasına neden olmuştur (URL 4).

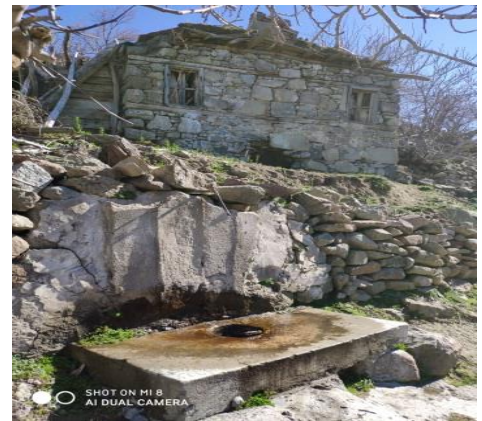
3. ÇALLI KIRSAL MAHALLESİ'NDE YERLEŞİM DOKUSU

Çallı Kırsal Mahallesi, bir yamaç yerleşmesidir. Geleneksel doku bir merkez etrafında gelişmemiştir. Homojen bir yayılma görülmektedir. Yapılaşma yan yana ve artarda gelerek oluşturulmuştur. Doku yay biçiminde yerleşim özelliği göstermekte ve mahalle dokusunda eğim nedeniyle meydan olgusuna rastlanmamaktadır (Şekil 4). Yani, Madra Dağı'nın yamaçlarındaki yerleşmenin biçimlenmesinde mevcut topoğrafya etkindir. Okul, kahvehane, gasilhane ve cami yapıları kullanılmamakta ve atıl durumdadır. Toplanma alanlarını daha çok çeşme, ocak gibi mahallenin ortak kullanım alanları oluşturmaktadır (Şekil 5).

Şekil 4. Çallı Kırsal Mahallesi'nin Yerleşim Planı ve Arazi Kullanımı (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020)

Yapıların yönlenmelerinde arazi eğimleri etkili olmuş, genellikle arka cepheleri, bazı durumlarda yan cepheler de, toprak yamaca yaslanacak biçimde inşa edilmiştir. Eğime paralel olarak uzanan yapılar ve bahçeler arasındaki bağlantı yolları, sokak dokusu oluşturmaktan uzaktır. Yapılar gibi, bu yapıların etrafını çeviren moloztaş veya bitkisel çit bahçe duvarları da büyük ölçüde harap durumdadır. Bazı yapı ve bahçeler ise birbirinden yamaçtaki doğal eğim sekileri ile ayrılmaktadır.

Şekil 5. Çallı Mahallesi'ne Ait Ortak Kullanımlı Çeşme ve Ocak (Sartekin Arşivi, 2020).

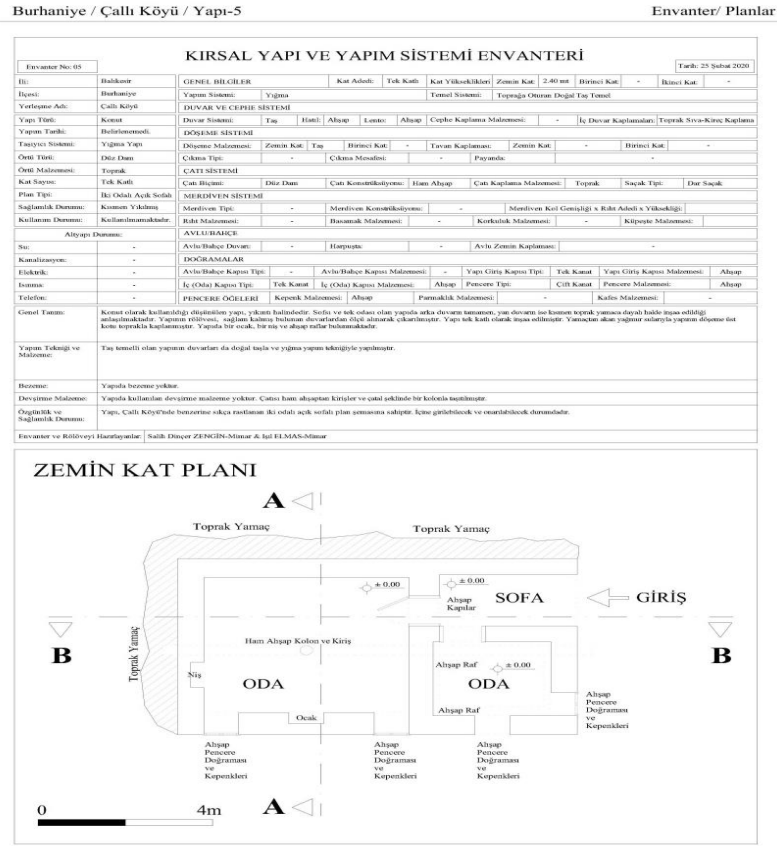
Hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı yerleşim yerinde, konut yapılarının dışında sofasız tek odalı ve geleneksel yapım teknikleriyle inşa edilmiş olan ahır, samanlık ve kümes gibi yapılar bulunmaktadır. Çallı Mahallesi'ndeki yöre halkının ihtiyacına yönelik olarak yapılan bu yardımcı/ek yapıların hepsi yığma yapım sistemiyle, toprağa oturan taş temel üzerine inşa edilmiştir. Zemini sıkıştırılmış toprak olan ve bir ya da iki küçük pencere açılan konuttan ayrı mekânlar olarak inşa edilmişlerdir. Duvarları doğal taşlarla örülmüş yapıların örtü türü düz dam olup, ham ahşap çatı konstrüksiyonu üzerinde örtü malzemesi olarak toprak kullanılmıştır (Şekil 6).

Şekil 6. Ahır Örneği (Çallı Çalışma Grubu Arşivi, 2020; Yapı 18)

4. ÇALLI KIRSAL MAHALLESİNDEKİ GELENEKSEL KONUTLARIN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Çallı Kırsal Mahallesi'nde yapılan alan araştırmasında 30 adet konuta girilmiş, bu konutların avlu/bahçe giriş ilişkileri, avlu/bahçe zemin düzenleme ve kaplama malzemeleri, kat adetleri, kat yükseklikleri, yapım ve temel sistemleri, duvar ve cephe sistemleri, dış ve iç duvar kaplama sistemleri, döşeme sistemleri ve malzemeler, çatı sistemleri ve malzemeleri, dış kapı, pencere ve kepenk sistemleri, iç mekanı oluşturan birimler, donatım elemanları ve bezemeleri, mekânsal organizasyonları, özgünlük ve sağlamlık durumları "Kırsal Yapı ve Yapım sistemi Envanteri"ne işlenmiştir (Şekil 7). Bu konutlardan 22 adedinin rölövesi alınmıştır.

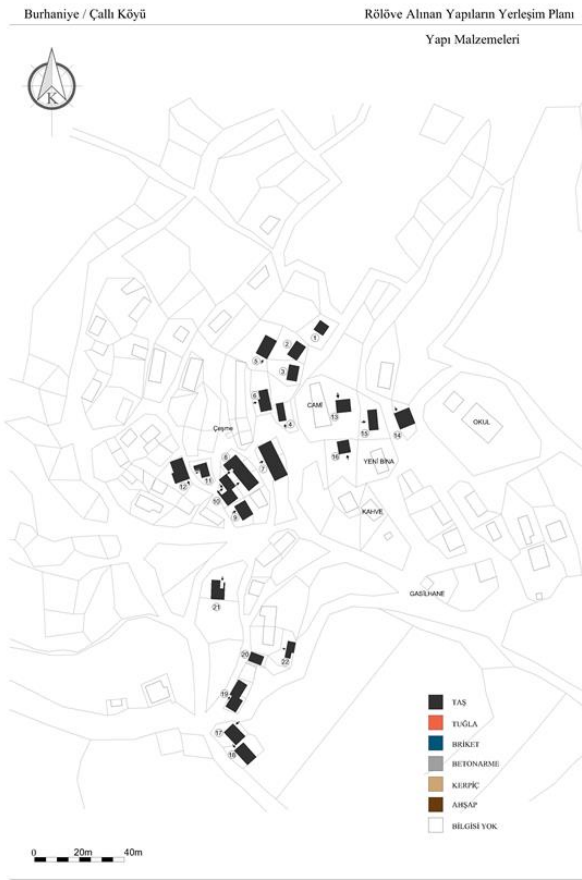

Şekil 7. Kırsal Yapı ve Yapım Sistemi Envanter Fişi Örneği (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020)

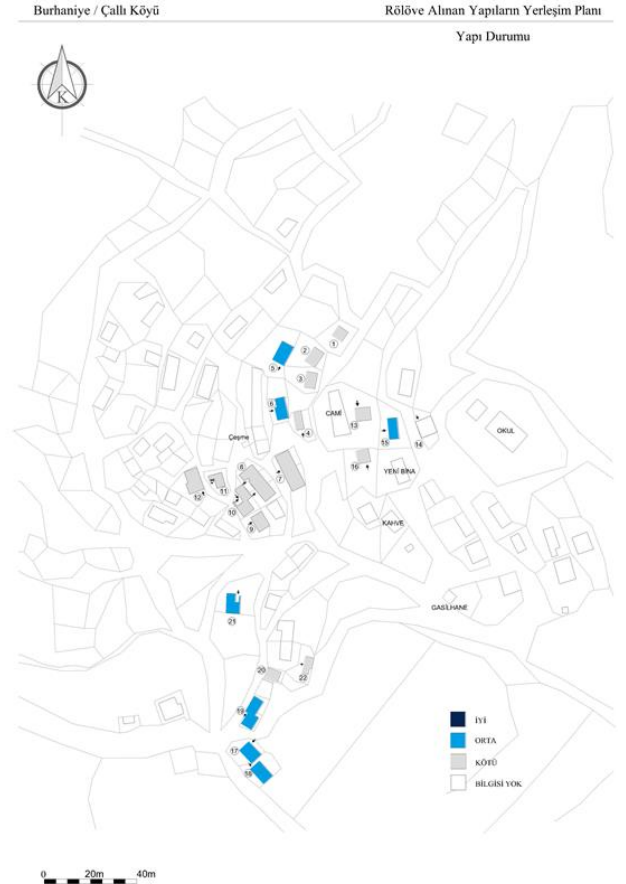

4.1. Yapım Sistemi ve Malzeme

Çallı evleri genellikle tek katlıdır. Mahallemde incelenen yapıların duvarlarının tamamında yerel kuru moloz taş malzemenin yığma örgü sistemi ile toprağa oturan taş temel üzerine uygulandığı gözlemlenmiştir (Şekil 8).

Şekil 8 a Konutların Yapım Tekniği ve Yapı Malzemesi (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020)

Şekil 8 b Konutların Yapısal Durumu (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020)

Taşıyıcı olan duvarlarda hatıl malzemeleri ahşaptır. Konutların iç duvar kaplamalarının toprak sıva- kireç kaplama şeklinde olduğu saptanmıştır (Şekil 9). Zeminler genellikle sıkıştırılmış ve dövülmüş topraktır. Mekan açıklıkları ham ahşap kirişleme ile geçilmiştir. Bazı geniş açıklıklı odalarda işlenmemiş ahşap dikme üzerine ahşap taşıyıcı giriş üzerine kirişleme oturtulmuştur. Tavanların büyük bölümü kaplamasızdır.

Şekil 9. İç Mekân Kaplamaları (Çallı Çalışma Grubu Arşivi, 2020; Yapı 21)

Çatı sistemi ahşap bellemeler ile kurulan karkas üzeri toprak dam şeklindedir. İnceleme yapılan alanda istisna olarak bir yapıda kiremit örtüyle kaplanmış kırma çatıya rastlanmıştır. Saçaklar dar saçak tipindedir. Toprak dam içinde katkı malzemesi olarak abdestbozan otu (*sarcopoterium spinosum*) kullanıldığı tespit edilmiştir. Gökkuş ve diğ. (2013)'e göre ülkemizde Akdeniz, Ege ve Marmara bölgelerinde görüldüğü

belirtilen abdestbozan otu mahalle ve çevresinde yaygın olarak bulunmaktadır. Bitki yapısı dikenli, sert gövdeli ve bodurdur (Şekil 10).

Şekil 10. Yapı Duvar Örneği ve Toprak Dam Detay Görünümü (Çallı Çalışma Grubu Arşivi, 2020)

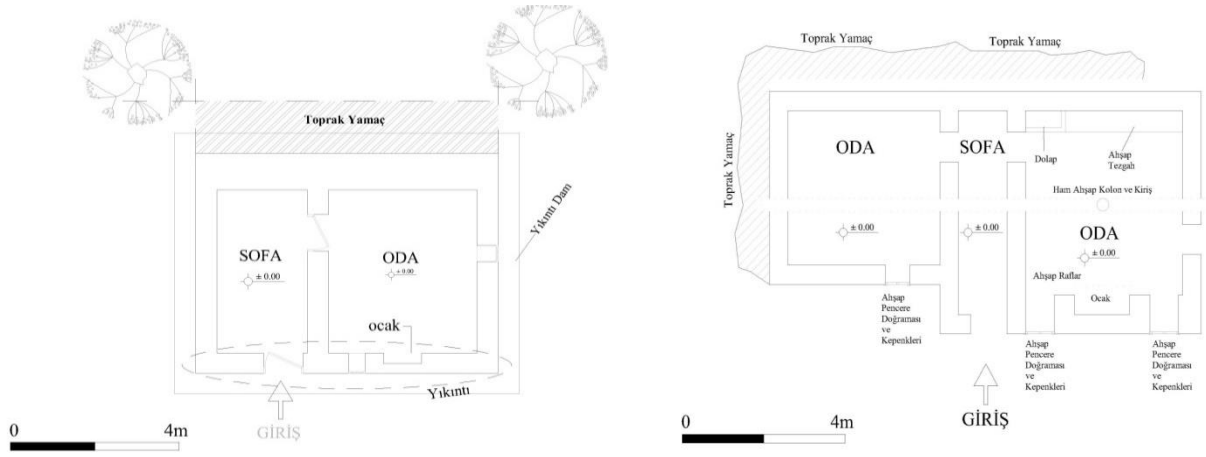
Yapılarda kapı ve pencerelerin tamamında ahşap malzeme kullanıldığı görülmüştür. Pencereler ortadan çift açılır sistemde imal edilmiş, görülen örneklerde karakapak kepenk uygulanmış olduğu tespit edilmiş olup, ancak bir kısmı günümüze dek korunabilmiştir (Şekil 11).

Şekil 11. Kapı ve Pencere Örnekleri (Çallı Çalışma Grubu Arşivi, 2020)

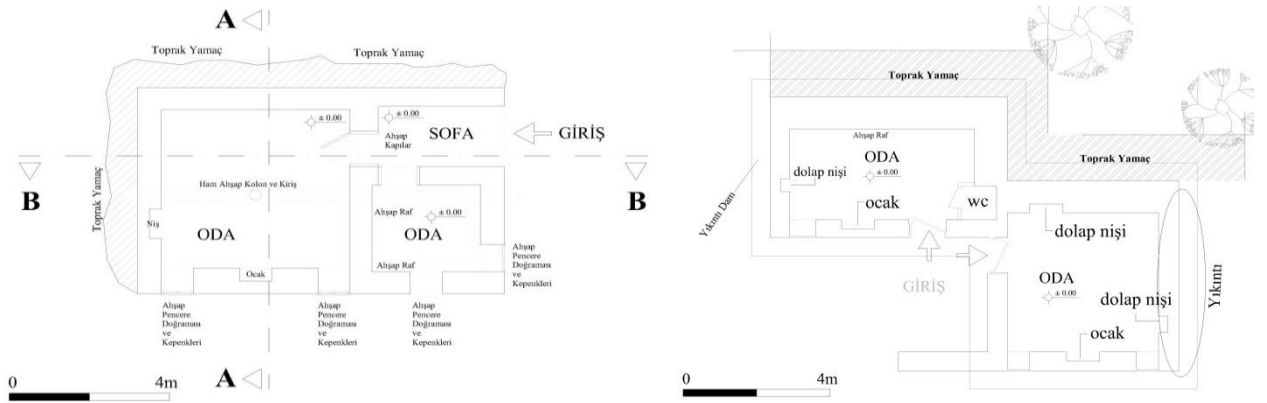
4.2. Konutları Oluşturan Mekan Ögeleri ve Plan Tipolojisi

Çallı'da konut plan şemaları, içerdiği mekân sayısı ve ögeleri, yapım malzemeleri, ilişkilendikleri dış mekân ögeleri geleneksel Türk evine benzer özellikler taşımaktadır (Eldem, 1955). Çallı evlerini oluşturan ana birim, boyutları değişkenlik gösteren odadır. Evlerin çoğunda iki oda bulunmaktadır. Tek odalı odalı evlerin yanısıra nadiren üç odalı evler de mevcuttur.

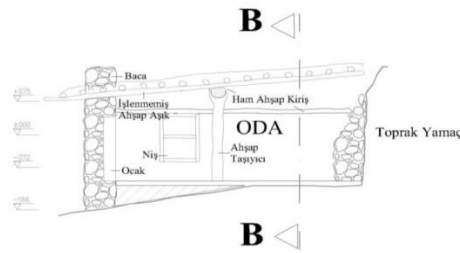
Şekil 12. Kapalı Dış Sofalı Tek Odalı Yapı Plan Örneği (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020; Yapı 9)/ İç Sofalı İki Odalı Yapı Plan Örneği (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020; Yapı 6)

Odaları birbirine bağlayan açık veya kapalı sofaya doğrudan bahçeden girilmektedir. Odalar dışarıya açılan pencere ve sofaya açılan kapılar vasıtasıyla ışık ve hava almaktadır. Odaların donatımında ocak, niş, raf, sergen ve mumluklara az da olsa rastlanmaktadır. Bazı odaların bir bölümüne sonradan gusülhane ayrımlandığı ya da mutfak nişi eklendiği de saptanmıştır (Şekil 13, 14). Çallı konutlarında mutfak olarak ayrılmış ve donatılmış mekana rastlanmamıştır.

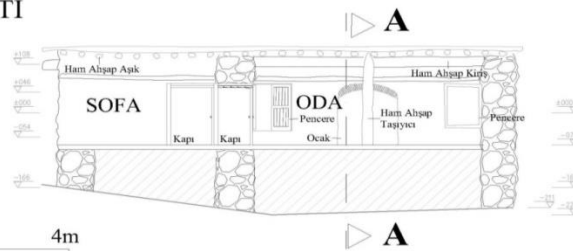

Şekil 13. Açık Dış Sofalı İki Odalı Yapı Plan Örnekleri (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020; Yapı 5- Yapı 10).

A-A KESİTİ

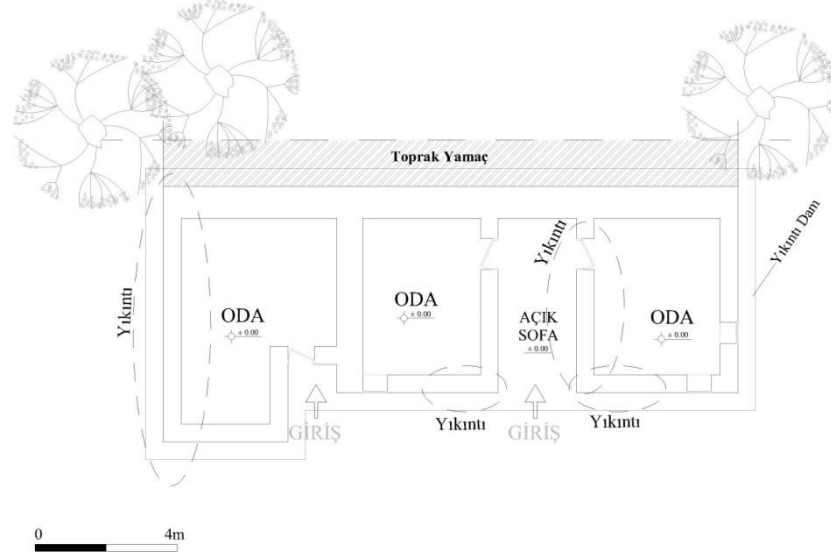

B-B KESİTİ

Şekil 14. Yapıya Ait Kesitler (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020; Yapı 5).

Sofa, odalar arası sirkülasyonu sağlamak amacıyla ve yaşama alanı olarak kullanılmak üzere inşa edilmiştir. Bazı sofasız evlerde iki ya da üçlü gruplar halinde biraraya getirilmiş odalara doğrudan bahçeden girilmektedir. Açık sofalı örneklerde sofa odalara ulaşımı sağlayan dar bir vestibül biçiminde düzenlenmiştir. Dış ve kapalı sofalı örneklerde sofa ana odanın önünde uzanmasına rağmen bir ucu bölünerek oda olarak ayrılmıştır. İç sofalı örneklerde sofa iki odanın arasında, evin genel biçimine dik olarak konumlanmıştır. Daha karmaşık gibi görünen şemalar ve oda/sofa ilişkileri, konutun farklı tarihlere yapılan eklerle büyütülmüş olduğunu düşündürmektedir (Şekil 15).

Şekil 15. Sıralı Ev, Açık Dış Sofalı Üç Odalı Plan Örneği (Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020; Yapı 8)

Rölövesi alınan 22 yapı ve mahalle genelinde envanter fişlerine işlenen 30 plan şemasının değerlendirilmesi sonucunda Çallı evlerinin plan tipolojisi çıkartılmıştır (Tablo 3). Buna göre Çallı evleri; sofasız, tek odalı dış sofalı, iki odalı iç sofalı ve sıra ev biçiminde sınıflandırılabilir.

Tablo 3. Plan Tipolojileri.

		Tek Odalı	İki Odalı	Üç Odalı	Sıra Ev
Sofasız					
Dış Sofalı	Açık Sofalı				
	Kapalı Sofalı				
İç Sofalı	Açık Sofalı				
	Kapalı Sofalı				

(Çallı Çalışma Grubu tarafından oluşturulmuştur, 2020)

5. SONUÇ

Edremit Körfezi manzarasının tamamına hakim bir tepe üzerine kurulmuş olan Çallı Kırsal Mahallesi, bir yamaç yerleşmesidir. Tek katlı, iki ya da üç gözlü mekanların yalın, birbirini örtmeyen, moloz taş cephelerin ve topoğrafyaya uyumun getirdiği ritm ve ölçek ile kırsal mimarinin faydacı yaklaşımının en çarpıcı örneklerinden birisidir. Hem yapı malzemesindeki süreklilik hem de geleneksel yapım sistemlerindeki yerellik ve yerleşmenin yer ile uyumu özgün niteliklere sahiptir.

Avrupa’da on dokuzuncu yüzyıl sonlarına yaklaşırken çıkarılan yasa ve tavsiyelerle desteklendiği üzere kırsal mimari korunması gereken bir değer olarak kabul edilmiştir (Ahunbay, 1999). Çallı Mahallesi örneğinde olduğu gibi, halkın, yaşamakta olduğu bölgede bulunan malzemeleri kullanarak, yerel geleneksel teknik ve biçimlerle gerçekleştirmiş olduğu, kendine özgü nitelikleri olan kırsal mimarlığın korunması gerekmektedir.

Zamanla, iklim koşullarının etkisi ile arazi yapısında, binaların da çatı ve duvarlarında tahribatlar meydana gelmiştir. Fiziksel ortamın elverişsizliği zamanla toprak- nüfus dengesinin bozulmasına, buna bağlı ekonomik şartların da kötüye gitmesine sebep olarak Çallı’da yaşayan halkı bölgeden göç etmeye zorlamıştır. Zorlu şartların yıprattığı yapılar, terk edilmeye birlikte daha da köhneleşmiş, yıkıntı haline gelmeleri hızlanmıştır.

Bugün tamamına yakın harabe haline gelmiş ve “hayalet köy” görünümü sunan Çallı Kırsal Mahallesi’ndeki mimari doku ve konutlarda meydana gelen tahribat, kırsal mimarinin kırılmasını gözler önüne sermektedir. Yaşadığı yeri terk eden köy insanının kimlik kaybı ve yere ait olma hissiyatının zedelenmesi, kırdan kente göçün insan mekan ilişkisinde oluşturduğu bozulma karşılıklı çifte kayıp ile sonuçlanmaktadır.

Zeynep Ahunbay (2019)’ın da belirttiği gibi “kırsal peyzajlardaki etkinliklerin sürdürülmesi için orada yaşamın sürmesi; insanların toprakla ilgilenmeleri önemlidir. Her kültür mirası gibi, kırsal miras da ekonomik bir kaynaktır”. Bir kaynak olarak Çallı’daki kırsal dokunun ve konutların yeniden canlandırılması orada yaşantının yeniden başlatılması ile mümkündür. Çallı Köyü’nün açık hava müzesi olarak bırakılması, köylülerinin yeniden burada iskan edilmesinin sağlanması ya da yeniden işlevlendirme yoluyla nüfusun artırılması seçenekleri her durumda mevcut peyzaj ve yapılara müdahaleyi gerektirmektedir. ICOMOS’un ekim 1999’da Meksika’da yapılan 12. Genel Kurulunda kabul edilen ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü’nün uygulama ilkelerinde de belirtildiği gibi geleneksel yapılara her türlü müdahaleden önce belgelenmesi, kitleler tarafından kolay ulaşılabilir bir biçimde arşivlenmesi gerekmektedir (URL 7). Bu çalışmanın köyün yeniden canlandırılması amaçlı yapılacak her türlü müdahalenin ilk adımı olması umulur.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z. (1999). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. YEM Kitabevi.
- Ahunbay, Z. (2019). Kırsal peyzajın korunması ile ilgili ilkeler. B. Ekimci (Ed.), *Kırsal mimari miras sempozyumu* içinde. ESTÜ Yayınları.
- Aran, K. (2000). *Barınaktan öte: Anadolu kır yapıları*. Tepe Mimarlık Kültürü Merkezi.
- Ayhan, A. (2011). *Balıkesir’in kimliği 1: Türkmenler, Manavlar, Yörükler, Çepniler, Tahtacılar*. Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi.
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü (2017). Balıkesir (Edremit) Meteoroloji istasyonlarının iklim verileri.
- Efe, R., Soykan, A., Cürebal, Ğ. (2011). *Burhaniye doğal kaynak değerleri*. Burhaniye Belediyesi.
- Eldem, S. H., (1955). *Türk evi plan tipleri*. İTÜ.
- Gökkuş, A., Parlak A. Ö., Baytekin H., Alatürk F. (2013). Gökçeada’nın çallı mera ekosistemlerinde aptesbozan (sarcopoterium Spinosum (L.) Spach) mücadelesi. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 67- 72 .
- Şimşir, N. (2016). The Karakeçili nomads around Balıkesir in first half of 19th century. *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 11(22), 99-132.
- URL1-https://yandex.com.tr/harita/104715/burhaniye/geo/calli_mah_/2215971059/?l=sat&ll=27.050721%2C39.466616&z=16.

URL2-<http://www.burhaniye.bel.tr/burhaniye/burhaniye-hakkinda.html>.

URL3-<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/balikesir/burhaniyenin-nufusu-58-bin-775-oldu-12603308>.

URL4-<https://www.yeniasir.com.tr/cumartesi/2019/02/02/11-kisilik-yasam-filme-konu-oldu>.

URL5-<https://biruni.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul>.

URL6-<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>.

URL7-http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf/